

מעשה זמרי וקנאותו של פנחס

קנאותו של פנחס בכך שהרג את זמרי בן סלוא ואת כזבי בת צור, היתה משום החטא שלהם המתואר בסוף פרשת בלק. וכך נאמר (במדבר כה א-ו): "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחַל הָעַם לְזַנוֹת אֵל בָּנוֹת מוֹאָב. וַתִּקְרְאֶנּוּ לָעַם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְאֱלֹהֵיהֶן. וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹר וַיַּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל... וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעֹר. וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל אִחֹיו אֶת הַמַּדְגְּנִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָכִים פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד". המואבים והמדנינים החטיאו את ישראל, ושלחו את בנותיהם כדי לפתותם, ולשכנעם לעבוד עבודה זרה את בעל פעור. ומשחטאו ישראל, חרה אף ה' בהם, ואמר משה רבינו לשופטי ישראל להרוג את החוטאים. לבסוף, הגיע זמרי בן סלוא, שהיה נשיא שבט שמעון, וחטא עם כזבי בת צור נשיא מדין, לעיני משה ולעיני כל ישראל.

מעשה זה הביא את פנחס לקנא קינאת ה', והוא הרג את זמרי ואת כזבי, כפי שנאמר: (במדבר כה ז-ח): "וַיִּרְא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הַעֲדָה, וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ. וַיָּבֵא אַחַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקִּבָּה, וַיִּדְקֹר אֶת שְׁנֵיהֶם, אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל, וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קִבְּתָהּ...". על מעשה זה קיבל פנחס את הכהונה, כפי שנאמר (במדבר כה י-יג): "וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם, וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי. לָכֵן אֶמַר, הִנְנִי נֹתֵן לֹו אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם. וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם, תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאֱלֹהָיו וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

הגמרא (זבחים קא ע"ב) אומרת: "אמר רבי חנינא, לא נתכהו פינחס עד שהרגו לזמרי". והדברים צריכים ביאור. מדוע דוקא קנאותו של פנחס היא שזיכתה אותו בכהונה? ומה הוא ענין הכהונה לקנאות?

עוד יש להבין את דברי הגמרא (סנהדרין פב ע"ב), המספרת שלאחר שהרג פנחס את זמרי "התחילו שבטים מבזין אותו, ראיתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו

עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל. בא הכתוב ויחסו (במדבר כה יא) :
'פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן"'. וביאר רש"י (שם ד"ה אבי אמו) : "אלעזר אבי
פנחס לקח מבנות יתרו, דכתיב (שמות ו כה) : 'וְאֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת
פוּטִיאֵל לוֹ לְאִשָּׁה', ומפרש באגדה : פוטיאל זה יתרו, שפיטם עגלים לעבודה
זרה". ועל כך בא הכתוב ויחסו לאהרן הכהן. ונשאלת השאלה, האם גנאי הוא
לפנחס שהיה נכד של יתרו? והאם משום כך אין הוא ראוי להרוג את זמרי,
שאמנם היה נשיא שבט בישראל, אך עבר עבירה חמורה כל כך בפרהסייה?
האם משום שהוא נכד של יתרו, אין הוא ראוי לקנא קנאת ה'?

עוד מובא בגמרא (סנהדרין פב ע"א), שזמרי הביא את כזבי בפני משה רבינו,
ואמר לו : "בן עמרם, זו אסורה או מותרת? ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי
התירה לך?". כלומר, טענה היתה לו לזמרי שאף משה רבינו לקח גויה לאשה,
שהרי הוא נשא את צפורה בת יתרו. והדברים תמוהים, שהרי היה זה לפני
מתן תורה, כפי שכתב רש"י (שם ד"ה בת) : "משה קודם מתן תורה נשא,
וכשניתנה תורה כולן בני נח היו, ונכנסו לכלל מצוות והיא עמהם". אם כן, מה
שייך לבוא בטענה על משה שנשא גויה לפני מתן תורה. האם זמרי לא הבין
זאת?

עוד יש להבין, שהרי עיקר הטענה על עם ישראל שבאותו הדור היתה על אשר
עבדו עבודה זרה לבעל פעור, כפי שאמר משה לשופטי ישראל (במדבר כה ה) :
'הֲרֹגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁי הַנֹּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹר"'. הרי שעיקר הסיבה להריגתם, הוא
מה שנצמדו לחבעל פעור ועבדו עבודה זרה. גם בפרשת מטות, כאשר נלחמו
ישראל במדין והחיו את הנקבות, גער בהם משה ואמר (במדבר לא טז) : "הֲנָה
הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלָעַם לְמָסָר מֵעַל בְּה' עַל דָּבָר פְּעוֹר"'. הרי שהטענה על
בנות מדין היתה על כך שהחטיאו את ישראל בבעל פעור. גם בפרשת פנחס,
לאחר שפנחס הרג את זמרי בן סלוא ואת כזבי בת צור ונעצרה המגפה, ציוה
ה' את משה (במדבר כה יז-יח) : "צִרֹר אֶת הַמְּדִינִים וְהַקִּיְתָם אוֹתָם. כִּי צִרְרִים
הֵם לָכֶם בְּנִקְלִיהֶם, אֲשֶׁר נָפְלוּ לָכֶם עַל דָּבָר פְּעוֹר"'. ואף כאן לא הוזכר ענין
העריות שהכשילו בנות מדין את ישראל, אלא ענין העבודה זרה. כמו כן, כאשר

דוד המלך מתאר את חטא עם ישראל שבאותו הזמן, הוא אומר (תהלים קו כח):
"וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר", ואין הוא מזכיר את חטא העריות עם בנות מדין כלל.

אם כן, יש להבין מדוע זה קנאותו של פנחס היתה דוקא על חטא העריות של
זמרי עם כזבי, שלא נזכר בו עבודה זרה כלל?

זמרי המליץ זכות על ישראל

הנה, נראה לבאר שזמרי חשב שעיקר האיסור של אשה גויה לישראל הוא של
נשים כנעניות או משבעה העממים שהיו בארץ ישראל.

כבר כאשר אברהם אבינו שולח את אליעזר עבדו לחפש אשה ליצחק, הוא
אמר לו (בראשית כד ג-ד): "וַיֹּאשְׁבֵייעָד בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא
תִקַּח אִשָּׁה לְבָנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ. כִּי אֵל אַרְצִי וְאֵל
מוֹלְדֹתַי תִּלְדָּה, וְלִקְחֹתָ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק".

גם כאשר יצחק נפרד מיעקב ומברך אותו, הוא מצווה אותו (בראשית כח א-ב):
"וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ, וַיִּצְוֶהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ, לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת
כְּנַעַן. קוּם לֶךְ פְּדִינָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אִמְךָ, וְקַח לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת
לְבָנֵי אָחִי אִמְךָ".

ואפילו עשיו, שראה שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו, לא לקח אשה מהן,
כפי שנאמר (בראשית כח ח-ט): "וַיִּרְאָה עֵשָׂו כִּי רְעוּת בָּנוֹת כְּנַעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו.
וַיִּלְדָּה עֵשָׂו אֶל יִשְׁמַעֵאל, וַיִּקַּח אֶת מַחֲלַת בַּת יִשְׁמַעֵאל בֶּן אַבְרָהָם אַחֹת נְבִיּוֹת
עַל נַפְשׁוֹ לֹא אִשָּׁה".

כלומר, האבות הקדושים הקפידו מאוד על כך שלא ישאו נשים כנעניות.
הם רצו דוקא נשים ממשפחתם. גם בנות מדין היו ממשפחת אברהם אבינו,
שהרי קטורה היתה פילגשו של אברהם, ואחד מבניה היה מדין, כפי שנאמר
(בראשית כה א-ב): "וַיִּסּוֹף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַיִּשְׁמָה קַטוּרָה. וַתִּלְדָּה לוֹ אֶת זִמְרֹן
וְאֶת יִקְשָׁן וְאֶת מִדְּן וְאֶת מִדְּוָן וְאֶת יִשְׁבָּק וְאֶת שׁוּחַ". כמו כן, כאשר אליעזר
מספר על שליחותו לבתואל וללבן, הוא אומר (בראשית כד מט): "וַיַּעֲתָה אִם יִשְׁכֶּם

עשים חֶסֶד וְאֶמֶת אֶת אֲדֹנָי הַגִּידוּ לִי, וְאִם לֹא הַגִּידוּ לִי, וְאֶפְנֶה עַל יָמִין אוֹ עַל שְׂמֹאלִי, וּמִפֶּרֶשׁ רִשְׁיִי (שם): "על ימין - **מבנות ישמעאל**. על שמאל - **מבנות לוט** שהיה יושב לשמאלו של אברהם". כלומר, אברהם אבינו חיפש אשה לבנו ממשפחתו, ולא מהכנענים.

והנה, כאשר ראו בני שבטו של זמרי בן סלוא, שבט שמעון, שהם נהרגים על ידי שופטי ישראל ועל ידי המגפה, הם פנו אליו בבקשה שיציל אותם, כפי שמובא בגמרא (סנהדרין פב ע"א): "הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא. אמרו לו, הן דנין דיני נפשות, ואתה יושב ושותק?". ומשראה זמרי כך, לקח עמו את כזבי בת צור אל משה רבינו כדי להמליץ טוב על ישראל, ואמר לו: "בת יתרו מי התיירה לך?". כלומר, הואיל וקיימו האבות את התורה עוד לפני שניתנה [ראה יומא כח ע"ב], ופשוט שאף משה נהג כן, טען זמרי למשה שבנות מדין מותרות, שכן אין הן מהכנענים או משבעה עממים. **הוא הביא ראיה לדבריו מכך שמשה עצמו נשא את צפורה המדינית, וברור שאף על פי שהיה זה לפני מתן תורה, אם היה הדבר נאסר לאחר מכן, לא היה עושה זאת משה, שהרי הוא קיים את התורה עוד קודם שניתנה.**

זאת ועוד, גם לאחר קנאותו של פנחס, כאשר נעצרה המגפה, ולא המשיכו למות עוד החוטאים מעם ישראל, רצו החוטאים להצדיק את עצמם על מה שעשו, ואמרו לפנחס "ראיתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל?". הם לא התכוונו לומר שלכן אין הוא ראוי להיות קנאי לה', **אלא לומר לו שכשם שאביו נשא מדינית לאשה, היינו אלעזר אבי פנחס שנשא את בת יתרו, ולא חשש לאיסור, כך עשו גם הם.** הם ניסו לטעון שהאיסור חל רק על אשה כנענית או משבעה עממים, ולא על מדינית ממשפחתו של אברהם.

זמרי טעה בכך. הוא חשב שישראל מעולים יותר מהכנענים ומז' עממים, שהם הגרועים שבאומות [ראה רש"י ויקרא יח ג], וחשב שאינם מעולים משאר גויי הארץ. אך הוא טעה, שכן כל גויה אסורה לישראל, הואיל וישראל מעולים מכל האומות, כמו שאמר הקב"ה (שמות יט ה-ו): "וְהִיִּיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים

... וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶּת פְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ", כלומר פרושים מכל שאר אמות העולם, וכן אמר בלעם על עם ישראל (במדבר כג ט): "הָן עָם לְבָדָד יִשְׁכֵּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשְּׁב". אך לא זו היתה הסיבה שהרגו פנחס, וכפי שיתבאר.

עריות המביאות לעבודה זרה

אכן, עיקר החטא של עם ישראל שבאותו הדור לא היה חטא העריות עצמו, שזנו עם בנות מואב ומדין. **עיקר חטאם היה העבודה זרה שנכשלו בה בגלל אותן עריות.** האופן בו נכשלו בעבודה זרה מתואר במדרש (במדבר רבה פרשה כ"א אות כ"ג): "אומרת לו [הגוייה] איני נשמעת לך עד שתשחט זה לפעור ותשתחוה לו, והוא [הישראלי] **אומר לעבודת כוכבים איני משתחוה**", אך בסוף הסכימו לעבוד עבודה זרה כמבואר ברש"י (במדבר כה ב): "כשתקף יצרו עליו ואומר לה השמע לי, והיא מוציאה לו דמות פעור מחיקה, ואומרת לו השתחוה לזה". כלומר, כשהחטיאו בנות מדין את ישראל ופיתו אותם, הם המשיכו להחטיאם בעבודה זרה. **החטא של העריות הוא שהביא לאחר מכן את חטא העבודה זרה.** בלא זה, לא היו חוטאים בעבודה זרה, שכן לא תקפם יצרם על עבודה זרה, אלא שתקפם יצרם על עריות, נכשלו גם בעבודה זרה, כפי שאמרו בגמרא (סנהדרין סג ע"ב): "אמר רב יהודה אמר רב, יודעין היו ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש, ולא עבדו עבודה זרה אלא להתיר להם עריות בפרהסיא", ופירש רש"י (שם): "שהיה יצרן תקפן על עריות... אבל על עבודה זרה לא תקפן יצרן".

בכך יובן מדוע מצינו בכל כך הרבה מקומות שחטאם של ישראל באותו הזמן היה חטא של עבודה זרה לבעל פעור, ועל כך הם נתבעו. **ומכל מקום, פנחס בקנאותו הרג את זמרי ואת כזבי על חטא העריות, משום שהוא הבין בחכמתו שחטא זה הוא שגורם לעבודה זרה.** וכדי למנוע מישראל לעבוד עבודה זרה, יש לעצור מיד את חטא העריות שנכשלו בו. קנאותו של פנחס לא היתה על חטא של אדם אחד פרטי. **קנאותו היתה על חטא של נשיא מישראל, שהוא סכנה לציבור כולו.** הוא ידע שאם ימשיך הציבור לזנות עם בנות מדין, לא יהיה ניתן לעצור את נפילתם לחטא של עבודה זרה. לכן נאמר על פנחס שהוא "קנא לאלהיו" (במדבר כה יג), **שכן עיקר קנאותו היתה "לאלהיו",** היינו על

חטא עבודה זרה הקשור לאלוקות.

קשר זה שבין זנות עם הגויים למכשול בעבודה זרה מצאנו כמה פעמים.

התורה מצווה שלא לכרות ברית עם שבעה עממים, ואומרת (שמות לד טו-טז):
”פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם, וְזָבְחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָךְ
וְאֶכְלַתְּ מִזִּבְחוֹ. וְלִקְחַתְּ מִבְּנֵיָיו לְבָנֶיךָ, וְזָנוּ בְּנֵיָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת בְּנֵיָיִךְ
אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן”.

הרי שהזנות עם בנותיהם מביאה לעבודה זרה לאלהיהם.
ציווי זה נשנה גם בפרשת ואתחנן, ואף שם תולה הדבר את העבודה זרה בזות
עם שבעה עממים, כפי שנאמר (דברים ז ג-ד): ”וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם, בְּתֵךְ לֹא תִתֵּן
לְבָנְךָ וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לְבָנֶיךָ. כִּי יִסִּיר אֶת בְּנֵךְ מֵאַחֲרֵי, וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אַחֲרֵים”.

ועל ציווי זה גם אמרה הגמרא (יבמות עו ע"א): ”דלמא מוליד בן ואזיל פלח לעבודת
כוכבים”.

כלומר, גם אם מי שיתחתן עימם לא יגיע בעצמו לידי עבודה זרה,
הרי שיוולד לו בן שיעבוד עבודת כוכבים.

בכך יובן מדוע ”לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי”.

הכהנים הם האחראים על רוחניותם של עם ישראל, כפי שנאמר על שבט לוי (דברים לג ז): ”וְיִזְרוּ
מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל”, וכן נאמר על הכהנים (מלאכי ב ז): ”כִּי שִׁפְתַי
כְּהֵן וְשִׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ”.

וביאור הענין הוא שהכהנים הם שלוחים של הקדוש ברוך הוא כמו שאמרו בגמרא (קידושין כג ע"ב) אמר רב הונא
בריה דרב יהושע: ”הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו”, ולא רק ללמד תורה הם
אחראים, אלא גם על החוטאים מעם ישראל, אחראים הם להחזירם
בתשובה, כפי שאמרו על הכהן הגדול (יומא יח ע"א): ”אי איכא איניש דאית ביה
מילתא, מידע ידע ליה, ומחדר ליה בתשובה”.

כלומר, אם יש אדם שיש בו חטא, יודע על כך הכהן הגדול, מחזיר אותו בתשובה. משום כך, **משהוכיח
פנחס את אחריותו לרוחניותם של ישראל, והרג את זמרי כדי שלא יביא עוד
חטא העריות לחטא של עבודה זרה,** אמר הקדוש ברוך הוא שראוי הוא
לכהונה, ונאמר עליו (במדבר כה יג): ”וְהִקִּיתָ לּוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנָּה
עוֹלָם”.